

Behind the Banner of Unity. Nationalism and Anticolonialism among
Indonesian Students in Europe, 1917-1931

K. Stutje

**Behind the Banner of Unity:
Nationalism and Anticolonialism among
Indonesian Students in Europe, 1917-1931**

English summary

This study explores the activities of the Indonesian nationalist student organisation in the Netherlands, the Perhimpunan Indonesia, in the capitals of Europe in the interwar period. These activities connect the history of Indonesian nationalism and anticolonialism to the history of anticolonial and anti-imperial movements in Europe. The dissertation argues that the emergence of large and powerful movements in the Dutch Indies in this period should be understood in an international context of anticolonial movements and struggles.

Traditionally, the history of Indonesian politics in the late colonial period has been described with an ‘internal’ focus on the Indonesian political landscape itself, or with an ‘imperial’ focus on the problematic relationship between Indonesian organisations and the Dutch colonial authorities. Similarly, the Perhimpunan Indonesia in the Netherlands is understood as either a peculiar group within the Indonesian political landscape, or within the context of Dutch anticolonial politics. In the first perspective, the students interacted from an eccentric position with various Indonesian organisations, advocating unity in the movement and non-cooperation with the colonial authorities. In the second approach, the Perhimpunan Indonesia is interpreted as part of the Dutch social and political landscape, bringing anticolonial opposition to the heart of empire. These approaches pay insufficient attention to the fact that the Perhimpunan Indonesia, and the Indonesian national movement as a whole, interacted with a globe-spanning network of activists and movements, against the backdrop of dramatic anticolonial events worldwide.

By exploring the international activities of the Perhimpunan Indonesia in the period between 1917 and 1931, this study examines affective engagements of the students with anticolonial movements elsewhere, as well as the conscious attempts to establish personal relations with these movements in cities such as Paris, Brussels and Berlin. In their publications they wrote about developments in China, Syria and Morocco, and in the capitals of Europe they established connections with Chinese nationalists, Indian communists, and Vietnamese anticolonial activists. I try to explore these imagined and embodied political encounters between Indonesians and other activists, to see how they interacted and how the

Indonesian nationalist agenda was influenced and shaped by other anticolonial forces in Europe.

The international stage was important for three reasons. First of all it was a major source of inspiration for the Indonesian students. While the situation in the Dutch Indies at times seemed to be disheartening and desperate, the successes of Sun Yat-sen in China, the movement of Gandhi in British India, and the legendary struggle of Abd el-Krim against the Spanish and French in Northern Morocco, made them aware of a reality beyond that of everyday politics in the Dutch Indies.

Secondly, the students felt the need to counter Dutch government propaganda about peace and tranquillity in the archipelago under the blessings of Dutch rule. According to them, the Indonesian political parties failed to make themselves heard on the international stage, and consequently the many issues and problems in Indonesia remained unknown to the outside world. In order to counter this propaganda the students had to make their opposition manifest to the outside world, and officially announce the existence and emergence of a growing and militant nationalist movement in Indonesia.

A third reason to expand the Indonesian activities to the international stage was the awareness that the European capitals harboured many anticolonial activists and representatives of powerful anticolonial movements. While the Perhimpunan Indonesia was politically isolated in the Netherlands – too radical for some and too elitist and bourgeois for others – it sought connection with others by sending people to Paris, Brussels and Berlin.

The book is structured around the adventures of a few individuals of the Perhimpunan Indonesia in a foreign environment. The applied micro-historical approach makes it possible to examine the complex reality of movement building, and to get beyond superficial suggestions of contact and collaboration, and propagandistic claims of unity and solidarity. It appears that the character of transnational cooperation differed from context to context. After an introductory chapter in which the reader is introduced to the community of Indonesian students in the Netherlands, the second chapter follows the activities of Samuel Ratu Langie in Zürich. His stay in the Swiss city, and especially the establishment of the Société des Étudiants Asiatiques, was important for later students as a stimulating example of Pan-Asian student unity and international politics.

In chapter three, I describe Arnold Mononutu's residence in Paris from 1925 to 1927. His appointment as an informal 'ambassador' was carefully prepared and facilitated by the Perhimpunan Indonesia. In this chapter, I describe how the Indonesians had to adjust their initial plans to the realities of the already existing Parisian anticolonial scene. Partly

unintentional, Mononutu grew into cultural and orientalist academic circles, and smaller semi-political organisations such as the Association pour l'Étude des Civilisations Orientales. He also arranged the introduction of the Perhimpoean Indonesia at a large pacifist congress in Bierville near Paris, in August 1926.

In chapter four, we examine the breakthrough of the Indonesian students on the international stage. It is tempting to interpret the presence and prominence of the Indonesian students at the Kongress gegen Imperialismus in Brussels in February 1927 as the outcome of international work of the students themselves: the impression you get from reading their own journals and accounts. We should, however, recognise that their presence was primarily related to the recent communist revolts in Java and Sumatra between November 1926 and January 1927, and to the confusion on the side of the Comintern about the state of the PKI. To make this clear, this chapter follows a circumstantial approach, not only describing the activities of PI chair Mohammad Hatta, but also of the communist exile Semaoen.

Chapter five and six describe different aspects of the aftermath of the Kongress gegen Imperialismus in Brussels, and the League against Imperialism that was founded during the congress. Chapter five demonstrates that the expanding network of the Indonesian students was mirrored by an increasing international awareness among the Dutch authorities. When the police raided the homes of Indonesian students, as a reaction to their involvement in the League against Imperialism, they also sent a police inspector to Paris to monitor Indonesian activists there. This was a severe setback to the relative freedom of the students in Paris, and many of them returned to the Netherlands or the Dutch Indies. One student, Achmad Soebardjo, chose to move to Berlin and to manage the PI from a distance as long as it was under repression of the authorities in the Netherlands.

Chapter six, finally, reintroduces the Dutch political landscape, and asks how the foreign and 'domestic' Dutch policy of the Perhimpoean Indonesia interacted. While the association had been politically isolated before 1927, the students gained new contacts with Dutch leftist parties and individuals via their international work in the League against Imperialism. Moreover, the international involvement and subsequent Dutch repression also put the students of the Perhimpoean Indonesia on the map in the Dutch Indies.

Together, the chapters show that the Indonesian students were constantly negotiating their space amidst other Dutch, leftist or anticolonial political forces in Europe. They illustrate the difficulties of small pressure groups to find their place amidst dominant movements on the international stage. The international experience of the Indonesian students was a transformative experience for themselves, as well as for the anticolonial movement at

large. The described individuals returned to the Dutch Indies, not as students who had been isolated from politics in the Dutch Indies for years, but as experienced activists, who had been active in the forefront of anticolonial politics on the international stage, and who knew the language of international politics. Also the fact that Hatta and the others had had the chance to meet renowned leaders of the anticolonial world, provided them with authority and legitimacy once they returned home. The international engagements of the Indonesian students in the interwar era continued to play an important role in the self-image of Indonesian nationalists, and was a lasting source of inspiration and legitimacy for the political generations to follow.

**Achter het Spandoek van Eenheid
Nationalisme en Antikolonialisme
onder Indonesische Studenten in Europa, 1917-1931**

Dutch summary

Dit proefschrift beschrijft de activiteiten van de Indonesische nationalistische studentenvereniging in Nederland, de Perhimpoean Indonesia, in de hoofdsteden van Europa in het interbellum. Deze activiteiten zijn interessant omdat ze de verbinding vormen tussen de geschiedenis van het Indonesische nationalisme en antikolonialisme en de geschiedenis van antikoloniale en anti-imperialistische bewegingen in Europa en daarbuiten. Uitgangspunt van dit proefschrift is dat we de opkomst van grote politieke bewegingen in Nederlands-Indië moeten begrijpen in een internationale context van antikoloniale bewegingen en strijd.

Tot dusverre is de Indonesische laat-koloniale politieke geschiedenis voornamelijk beschreven met een naar binnen gekeerde blik op het Indonesische politieke landschap zelf, of met een nadruk op de problematische verhouding tussen Indonesische organisaties en de Nederlandse koloniale autoriteiten. Evenzo is de Perhimpoean Indonesia begrepen als ofwel een eigenaardige groep binnen het Indonesische politieke landschap, ofwel een onderdeel van de antikoloniale beweging in Nederland. In de eerste benadering verhielden de studenten zich vanuit hun excentrische positie tot diverse Indonesische organisaties en personen, en pleitten ze voor eenheid in de beweging en non-coöperatie ten aanzien van de koloniale autoriteiten. In de tweede benadering wordt de Perhimpoean Indonesia gezien als een Nederlandse organisatie die in het hart van het koloniale rijk antikoloniale oppositie voerde. Beide benaderingen besteden onvoldoende aandacht aan het feit dat de Perhimpoean Indonesia, en de Indonesische nationale beweging in het algemeen, verbonden was met een transnationaal netwerk van activisten en bewegingen, en politiek voerde tegen de achtergrond van grootse antikoloniale ontwikkelingen elders in de wereld.

Met de internationale activiteiten van de Perhimpoean Indonesia tussen 1917 en 1931, belicht dit proefschrift zowel de gevoelsmatige verbondenheid van de studenten met antikoloniale bewegingen elders, als hun bewuste pogingen om persoonlijke relaties met deze bewegingen aan te knopen in steden als Parijs, Brussel en Berlijn. Zo schreven ze regelmatig over ontwikkelingen in China, Syrië en Marokko, en legden ze contact met Chinese nationalist, Indiase communisten en Vietnamese antikoloniale activisten die op dat moment ook in Europa verbleven. Door deze verbeelde en verwezenlijkte politieke ontmoetingen

tussen Indonesiërs en andere activisten te beschrijven, laat ik zien hoe ze elkaar wederzijds beïnvloedden, en hoe de Indonesische nationalistische politieke agenda werd gevormd door antikoloniale krachten elders in Europa en de wereld.

Het internationale toneel was belangrijk om drie redenen. Allereerst was het een belangrijke bron van inspiratie. Terwijl de politieke situatie in Nederlands-Indië van tijd tot tijd wanhopig en uitzichtloos leek, maakten de successen van Sun Yat-sen in China, de beweging van Gandhi in Brits-Indië, en de legendarische strijd van Abd el-Krim el Khattabi tegen de Spanjaarden en Fransen in Noord-Marokko de Indonesiërs bewust van een werkelijkheid buiten die van alledag in Nederlands-Indië.

Daarnaast voelden de studenten de behoefte om de propaganda van de Nederlandse overheid over vrede en stabiliteit in de Indonesische archipel onschadelijk te maken. Volgens hen slaagden de Indonesische politieke partijen er onvoldoende in zichzelf kenbaar te maken op het internationale toneel, en bleven vele misdaden en problemen in Indonesië onbesproken. De Indonesische studenten wilden de Nederlandse propaganda weerleggen, en wereldkundig maken dat er een groeiende en militante nationalistische beweging bestond in Nederlands-Indië.

Een derde reden voor de studenten om hun activiteiten naar het internationale toneel uit te breiden was het feit dat vele antikoloniale activisten en bewegingen in Europa actief waren. Terwijl de Perhimpunan Indonesia in Nederland politiek geïsoleerd was – te radicaal voor sommigen, en te elitair en burgerlijk voor anderen – vond ze binding met anderen door ‘ambassadeurs’ uit te zenden naar Parijs, Brussel en Berlijn.

Dit proefschrift is opgezet rond de ervaringen van een aantal leden van de Perhimpunan Indonesia in een buitenlandse omgeving. Door een micro-historische benadering te gebruiken is het mogelijk de complexe realiteit van politiek werk inzichtelijk te maken, en verder te gaan dan oppervlakkige suggesties van contact en samenwerking en propagandistische claims van eenheid en solidariteit. De vorm waarin transnationale samenwerking gestalte kreeg verschilde van geval tot geval. Na een introducerend hoofdstuk, waarin de lezer kennis maakt met de Indonesische studentengemeenschap in Nederland, volgt een tweede hoofdstuk, waarin de activiteiten van Samuel Ratu Langie in Zürich centraal staan. Latere generaties studenten zagen zijn verblijf in de Zwitserse stad, en vooral de oprichting van de Société des Étudiants Asiatiques, als een stimulerend voorbeeld van Pan-Aziatische studenteneenheid en succesvolle internationale politiek.

In hoofdstuk drie, wordt Arnold Mononutu beschreven die van 1925 tot 1927 in Parijs verbleef. Zijn aanstelling als informele ‘ambassadeur’ van Indonesië was zorgvuldig

voorbereid en gefaciliteerd door de Perhimpoean Indonesia. Uit dit hoofdstuk blijkt dat de Indonesiërs hun aanvankelijke plannen moesten aanpassen aan de realiteit van reeds bestaande Parijse antikoloniale netwerken. Deels onbedoeld belandde Mononutu in culturele en oriëntalistische academische kringen, en kleine semipolitieke organisaties als de Association pour l'Étude des Civilisations Orientales. Ook maakte hij de aanwezigheid van de Perhimpoean Indonesia op een groot pacifistische congres in Bierville nabij Parijs mogelijk in augustus 1926.

In het vierde hoofdstuk bestuderen we de doorbraak van de Indonesische studenten op het internationale toneel. Het is verleidelijk om de aanwezigheid en het belang van de Indonesische studenten op het Kongress tegen Imperialismus in Brussel in februari 1927 als het resultaat te zien van hun eigen internationale inspanningen – het beeld dat naar voren komt uit hun eigen artikelen en verslagen. Hun aanwezigheid stond evenwel in belangrijke mate in verband met een recente communistische revolutie op Java en Sumatra tussen november 1926 en januari 1927, en met de verwarring bij de Comintern over de staat van de Indonesische Communistische Partij. Om dit duidelijk te maken volgt dit hoofdstuk niet alleen de activiteiten van PI-voorzitter Mohammad Hatta, maar ook die van de verbannen communist Semaoen, van hoge functionarissen in de Comintern en van de Duitse communist Willi Münzenberg.

Hoofdstukken vijf en zes beschrijven verschillende aspecten van de nasleep van het Kongress tegen Imperialismus in Brussel, en de Liga tegen Imperialisme die op dit congres werd opgericht. Hoofdstuk vijf laat zien hoe het uitbreidende politieke netwerk van de Indonesische studenten leidde tot een groeiend internationaal bewustzijn bij de Nederlandse autoriteiten. Toen de politie een inval deed in de huizen van Indonesische studenten als een reactie op hun betrokkenheid bij de Liga tegen Imperialisme, zond ze ook een politie inspecteur naar Parijs om de Indonesische studenten aldaar te vervolgen. Dit was een belangrijke beperking van de relatieve vrijheid die de studenten tot dan toe in Parijs hadden genoten, en velen van hen keerden naar Nederland of Nederland-Indië terug. Eén student, Achmad Soebardjo, besloot echter naar Berlijn te verhuizen en slaagde erin de PI van een afstand te besturen terwijl de organisatie in Nederland zelf werd vervolgd.

Hoofdstuk zes, tenslotte, brengt ons terug naar het Nederlandse politieke landschap, en vraagt zich af hoe de 'binnenlandse' en buitenlandse politiek van de Perhimpoean Indonesia zich tot elkaar verhielden. Terwijl de PI vóór 1927 politiek geïsoleerd was, legde ze nieuwe contacten met Nederlandse linkse partijen en individuen via haar internationale werk in de Liga tegen Imperialisme. Bovendien zetten de internationale activiteiten en de

daaropvolgende Nederlandse repressie de studenten in de PI ook in Nederlands-Indië op de kaart.

Samen laten de hoofdstukken zien dat de Indonesische studenten voortdurend hun plaats tussen andere Nederlandse, linkse or antikoloniale politieke krachten in Europa moesten bevechten. Ze beschrijven de moeilijkheden van een kleine pressiegroep als die van de Indonesiërs om een plaats veilig te stellen tussen dominante politieke stromen op het internationaal toneel. Niet alleen voor henzelf, maar ook voor de Indonesische antikoloniale beweging in zijn geheel waren de internationale activiteiten van de Indonesische studenten van vormend belang. Hoewel de studenten lange tijd geïsoleerd hadden geleefd van de Nederlands-Indische politiek, keerden ze terug als ervaren activisten die actief waren geweest in de voorste gelederen van antikoloniale politiek, en die de taal van internationale politiek hadden leren spreken. Ook het feit dat ze gerenommeerde personen hadden ontmoet, verschaftte hen autoriteit en legitimiteit toen ze eenmaal in Nederlands-Indië terugkeerden. De verbinding met de internationale antikoloniale beweging in het interbellum bleef een belangrijke rol spelen in het zelfbeeld van Indonesische nationalist, en was een blijvende bron van inspiratie en legitimiteit voor toekomstige politieke generaties.